

TELEGRAFUL ROMAN.

Apare Marția, Joia și Sâmbăta.

ABONAMENTUL

Pentru Sibiu pe an 7 fr., 6 luni 3 fr. 50 cr., 3 luni 1 fr. 75 cr.
Pentru monarhie pe an 8 fr., 6 luni 4 fr., 3 luni 2 fr.
Pentru străinătate pe an 12 fr., 6 luni 6 fr., 3 luni 3 fr.

Pentru abonamente și inserțiuni va se adresa la
Administrațiunea tipografică arhidieceană Sibiu, strada Măcelarilor 47
Correspondențele sânt a se adresa la:
Redacțiunea „Telegraful Român”, strada Măcelarilor Nr. 43.
Epistole nefrancate se refușă. — Articiii nepublici nu se înapoiază.

INSERTIUNILE

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori 16 cr. rânduiri litere garmond — și timbru de 30 cr. pentru
de care publicare.

Memorialul.

Se vede că vestea despre scrierea aceasta s'a răspândit mai curând, de cum a putut ca să străbată prin ținuturi mai depărtate. În „La confederazione latina” dela 5 Noemvre n. cetim un articol „L'Italia dinanzi alla dieta ungherese” din care vedem că se face deja prealabil amintire simpatică despre memorial, promișându-se tot odată că, după ce la redacțiunea acele foi li vor avè a mână, se va adopera a vorbi pe larg despre el. Până una alta în articolul menționat s'è dice că „e dureros că popoarea latine, care sânt foarte strinse prin legături de simpatie reciprocă, trebuie să afle adversari într'un popor (unguresc) care la 1848 culegea simpatie universale și în special din partea Italianilor.”

Celelalte cuprinsse în articolul amintit, privitoare la atitudinea delegațiunii unghuresci față cu contravista imperului nostru în Italia, fiind-că se țin de alt obiect, le trecem cu vederea, până când vom fi în pozițiunea de a le aminti în legătura lor naturală.

Amintim dar impregiurarea privitoare la memorial cu satisfacțiune vedând, că interesul de soartea Românilor este într'o desceparte progresivă. Ideile întunecate până la necunoscință de mai înainte încep a se clarifica și în depărtare, ceea ce este un câștig, pe care nul' putem aprefia din destul. Cu clarificarea aceasta însă mână în mână trebuie să urmeze și considerarea Românilor în altă măsură, de cum fură considerați dela 1867 încoaace.

Resultatul acestei considerări, dacă îl vom sci folosi cum se cade va fi o apropiare toamai de elementul, de care ne vedem astăzi mai îndepărtați.

În înțelesul acesta, cu privire la obiectul din chestiune vedem exprimându-se „Națiunea” într'un articol

mai lung, din care conform promisiunii noastre, reproducem următoarele:

„Presa maghiară se ocupă cu seriozitate de memorialul publicat de românii din Transilvania și despre care am vorbit în numărul nostru dela 22 Octomvre. Mai toate diarele ce ne vin din Ungaria sânt pline de aprefieri diverse și contradictorii asupra acestei însemnate scrieri, dar toate sânt de acord că o chestiune română există în statul maghiar, că ea trebuie examinată cu maturitate și rezolvată cât s'ar putea mai curând, înainte de a veni să se impue singură atențiunii.

Această mărturisire este deja un progres, căci până acum maghiarii mergeau până a nega existența unei chestiuni române.

„Pester Lloyd”, organ al guvernului, apreciază la rândul seu, memorialul Transilvanienilor. El recunoaște importanța elementului român, care este foarte numeros și crede că antagonismul ce există între acest element și acel unghuresc nu este natural; dar susține că autorii memorialului nu reprezintă ideile întregului popor român, ci numai ale unei mici fracțiuni.

După informațiunile noastre, confirmate de almintrelea de introducțiunea chiar a memorialului, cei 153 membri ai conferinței naționale din Sibiu au fost adevărați delegați ai poporului, aleși în cercurile electorale locuite de români; prin urmare ei nu pot fi considerați ca reprezentând o fracțiune neînsemnătoare din popor.

Fără a voi să distrugem ilusiunile confratelui nostru din Buda-Pesta asupra rezultatului probabil al unui plebiscit, noi ayem convincțiunea intimă că în starea actuală a lucrurilor, recursul la un plebiscit sincer și leal ar întruni sufragiile universalității românilor asupra dorințelor exprimate în memorialul din Sibiu.

Foșia guvernamentală, abordând partea politică, și cea mai importantă a memorialului, autonomia administrativă a Transilvaniei, pe care ea o nu-

mesce supresiunea uniunii cu Ungaria, dice că o asemenea chestiune nici nu poate face pentru oamienii de stat maghiari, obiectul unei discuțiuni serioase.

Dar „Pester Lloyd” se înșală. Românii nu cer, prin memorial lor, deslipirea Transilvaniei de regatul sântului Ștefan, ei reclamă, în virtutea drepturilor *ab antiquo* ce li sânt asigurate prin acte autentice, aceeași autonomie administrativă, de care se bucură și Croația. Această provincie, de și în posesiunea autonomiei ce cer astăzi Românii pentru denșii, nu a fost nici odată considerată a deslipită de monarchie; ea face din contră parte integrantă din statul maghiar.

Nu este dar exact a dice că dorințele exprimate în memorialul din Sibiu tind a despartii Transilvania de Ungaria; ele au de scop din contră a restringe legăturile ce unesc aceste popoare, cu condițiune însă că drepturile fie-căruia din ele să fie respectate cu sfințenie.

Diarul maghiar dice că Ungurii sânt gata a intra în negociații cu Românii, de va fi vorba numai de a li să de și lor funcțiuni în justiție și administrație, sau de a introduce în favoare le oare-cari modificățiuni în legea electorală, dar și atunci li vor invita să vie în parlament, ca să își exprime dorințele, și să se înțelegă cu denșii, precum s'a făcut și în alte dați.

Românii, chiar când Ungurii erau asupriți de guvernul Austriei, nu au putut să se înțelegă cu denșii. Ce speranță pot avea ei astăzi de a ajunge la un rezultat favorabil, când mai în tot momentul ved drepturile lor încalcate de Unguri?

De almintrelea mijlocul ce propune „Pester Lloyd” românilor spre a se înțelege cu Maghiarii, a fost deja încercat fără a fi încununat cu succes. În mai multe rânduri micul număr de deputați români ce au putut pătrunde cu destulă anevoință în ca-

mera țerei dela 1867 în coaci, n'au lipsit a ridica vocea contra nenumăratelor legi ce se votau cu atâta entuziasm de maghiari, când ele tindeau a supri pe celelalte naționalități din Ungaria. Dar vocea lor nu a avut nici un econ.

În dorința însă ce avu de a se înțelege cu compatrioții lor maghiari, li au împins conșciența până a părăsi terenul drepturilor lor autonome, mărginindu-se a cere o administrație de o potrivă bine voitoare pentru toți fii aceleiași patrii.

Maghiarii au respuns la această încercare sinceră și leală prin votarea succesivă a diferitelor legi asupra instrucțiunii publice, cari impuneau limba maghiară în scoalele primare și secundare române și prin o recrudescență de vecășăni ce se comiteau în ziua mare în toate ținuturile locuite de români.

Și cu toate acestea, „Pester Lloyd” susține că românii nu se mulțimesc a cere să fie tratați pe același picior și să se bucure de aceleiași drepturi ca și ceilalți cetățeni. Ei nu cer egalitate, ci egemonie, nu cer libertate, ci privilegii. Ei nu voesc să fie egali cu Ungurii și Germanii, ei voesc să domnească peste Unguri și peste Germani.

Ar crede cine-va, cetind aceste rânduri, că Românii, care se bucură de toate aceste drepturi, nu aspiră de cât să cucerească Ungaria întreagă și să asuprească pe celelalte naționalități ce o locuesc.

„Pester Lloyd” se întreabă, de când sufragiul universal a devenit o chestiune special românească. Dacă ignoranții și proletarii maghiari, germani și slavi, sânt escluzi dela alegeri, pentru ce românii din această categoria să fie mai bine tratați?

Dar foșia guvernamentală uită că memorialul din Sibiu ce combat, nu cere alt pentru români de cât o lege electorală conformă cu aceea ce este în vigoare în celelalte părți ale statului maghiar.

FOIȚA.

Din sciințele naturale.

München 10. Octomvre.

La expozițiunea internațională de electricitate în palatul de aici de sticlă s'è prezentă vizitatorului o măsuță modestă cu martori istorici despre gloria geniului inventator. Pe ea stă modelul cel dintâiu a unui telegraf electric, construit în München la anul 1807 de profesorul Sommering, căruia pentru fie care literă li trebuia o sirmă; pre măsuță se afla telegraphul scriitor primitiv al profesorului german Steinheil din München, precum și orologele sale galvanice; aci se află și cel dintâiu telegraf primitiv al profesorului Ph. Reis din Friedrichsdorf de lângă Frankfurt dela Main; tot aci un alt telefon de a lui Reis, construit la 1861 de Albert. Pe altă măsuță, lângă aceasta s'è află lucruri galvanoplastice din anul 1842, făcute de turnătoria regească de metaluri în

München. Desvoltarea „secolului electricității” din începuturile aceste mici s'a descris mai de multe ori. În privința teoretică nu e de lipsă, de cât a recapitulat. Progresele dela expozițiunea de electricitate din Paris până acum sânt mari. Cu toate aceste ele nu sânt alte, de cât perfecționări practice într'una și într'alta privință.

Dar progresele aceste nu sânt decât nise perfectiunări singuratae, cari au făcut posibilă aplicarea electricității cu folos practic. Descrierea lor e de puțin interes. Suprinșător la toate întemplearea este progresul în fabricațiunea de electricitate, care numai concurează ca obiect de curiozitate s'au ca invențiune nouă, ci pășese pe arena publică ca articol de negoț și de industrie și caută a își cuceri un loc pe terenul cel infuit al dealerilor comerciali.

Chiar și pentru München expozițiunea promise rezultate mari durabile. Laudes, fabricantul de mașini a cerut dela magistrat concesșiunea de a ridica o stațiune centrală de elec-

tricitate în lucile Isarului, care se folosesc puterile apei Isarului decandată numai o putere efectiv de 360 cai la iluminarea electrică a teatrului curței, residenței și a stradei Maximilian. Reprezentarea cetății a numit o comisiune spre a decide oare să se comuna lucrul acesta asupriși ori să nu li.

Palatul expozițiunii întreg se luminează de 654 de lumini, care se numesc „Glühlichter” și de 58 de lumini, care se numesc „Bogenlichter” de o putere totală de 2000 de flăcări gaz. Prin introducerea iluminării electrice în teatre curtinele cele groase și grele de fer ar fi de prisos. Vasele de sticlă fără aer, în care se află luminile care se numesc „Glühlichter”, se pot strica după voință fără nici un pericol. Lampa ardândă aici s'a stricat, s'a pus în rochia de gaz a unei bătrâne, dar rochia nu s'a arătat nici părilită. Ba lampa s'a pus chiar în bumbac explosibil și s'a stricat și eată, lumina și în impregiurarea aceasta mai periculoasă s'a stins fără de a aprinde ceva.

Iluminățiunea toată cere putere de 224 cai, care în cea dintâiu instanță împreună cu puterile necesare pentru scaune de întors, mașine de unt și mulsăria centrifugală electrică și deosebite alte mașini, mai mult sau puțin curioase se procură de douăzeci de locomobile și un motor dențian de gaz, cari toate sânt aședate afară de palatul de sticlă. Transformarea în putere electrică se efectuează prin Dinamomășine, de care preste tot sânt expuse 44, din care 34 sânt espuse de deuce diferiți espunatori cu Siemens în frunte. Edison prin mijlocirea societăței numite „Société électrique Edison” din Paris a espus trei mașine mari (numite Edison-Maschine), pentru 250 de flăcări („Glühlichter”) și preste aceste două dinamomășine mai mici un și un magnet, fesece care pentru 60 de flăcări („Glühlichter”).

Transportarea puterii în depărtați mari între atele s'è arată prin un artificiu mic de apă, care s'è exercită prin o Dinamomășină aședată în Miesbach de o putere de trei cai.

Luni seara a plecat la Starenberg

